

ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРОТИСТОЯННЯ НА ПІВДЕННО-ЗАХІДНОМУ ФРОНТІ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Перша світова війна є водночас і першою масовою ідеологічною війною, в якій сторони протистояння намагались подати в позитивному світлі власну політику, Ворогуюча сторона трактувалась як така, що несла небезпеку власній державі, релігії, культурі і т.д. Масовість армій та масштаби бойових дій автоматично збільшували значення морального духу військ та вимагали розробки нових підходів до його підняття та утримання на відповідному рівні.

На думку Г. Почепцова, елементами інформаційної війни є наявність власної ідеології як системи оформлених поглядів держави, а також пропаганда. Характерними рисами пропаганди початку ХХ століття, або старої пропаганди - за А. Едельштейном - були ідеологічність, акцент на історичність, простота повідомлень [1, с 147] Цільовою аудиторією інформаційного впливу ворогуючих імперій стали власні населення та війська, населення зайнятих під час бойових дій територій ворога, ворожі війська та опосередковано - союзники і нейтральні країни. Пропаганда та агітація Австро-Угорщини та Росії були спрямовані на розкол держави-суперниці. У випадку австро-угорської та німецької агітації вона мстила ту саму мету та була націлена на створення Польської та Української буферних держав [2, с 24].

26 липня 1914 р. імператор Микола II, звертаючись до представників Державної Думи, підкреслив, що Росія бореться не лише за себе, а й за єдинокровних і єдиновірних братів-слов'ян [3, с 39]. Згодом ця теза трансформувалася в ідею звільнення слов'янських народів імперії Габсбургів.

Основною формою пропаганди залишалася друкована продукція. Якщо за весь період Другої світової війни всіма воюючими державами було випущено 60 листівок з розрахунку на одного солдата, то в Першій світовій ця кількість складала 230 [4, с 189]. Для переконання ворожих солдат використовувались газети, прокламації, брошури. Новий вид збройних сил - авіація - перетворилась також на пропагандистську зброю - з літаків скидали листівки над ворожими позиціями.

Об'єктом внутрішньої пропаганди були власні армія та населення. У військах російським та австро-угорським командуванням цілеспрямовано велася агітаційна робота. Для солдат видавались різноманітні часописи і щотижневики (наприклад, «Летопись войны» в російській армії та «Військовий листок Штрифлера» в австро-угорській),

На думку О. Лисенка, англійські, французькі та німецькі солдати були матеріально зацікавлені в перемозі власної країни. Переважна більшість військовослужбовців російської армії були абсолютно незацікавлені в перемозі самодержавства, і не вірили в можливість здобуття певних політичних прав і свобод. Подібна ситуація, як стверджує О. Лисенко, робила російського солдата особливо вразливим для антивоєнної пропаганди [5, с 97].

Російський генерал від кавалерії О. Брусилов відзначав, що моральна підготовка російської армії до війни, по суті, не проводилася. Частково він пояснював це наявністю великої кількості етнічних німців в армії та державному апараті, які саботували підготовку до неминучої європейської війни. Поповнення, які прибували з внутрішніх військових округів на Південно-

Західний фронт влітку 1914 р., не розуміли причин та цілей війни [6, о 74]. Брусилов звинувачував у слабкій пропаганді військове міністерство. Він наголошував, що потрібно було чітко роз'яснювати особовому складу, що Сербія - це лише привід війни, в якій Німеччина хоче підкорити світ.

В пропагандистській продукції, призначеній для ворожої армії, повідомлялося про перемоги власної армії, підкреслювалися втрати ворога і безперспективність подальшого опору. 9 березня 1915 р., після піврічної облоги, росіянам здався гарнізон фортеці Перемишль. По всій лінії окопів Південно-Західного фронту були виставлені плакати, що сповіщали австрійців про російську перемогу. Зроблено це було, щоб похитнути бойовий дух австро-угорських військ та позбавити стимулу до атак [6, с 139]. Вже в серпні 1915 р. такий же прийом використали українські січові стрільці, які виставили над окопами транспарант з написом «Варшава взята!», на що російські солдати відповіли власним плакатом «Наполеон також був у Москві» [7, с 45].

Психологічна неможливість подальшого ведення війни, загальна криза в воюючих країнах змусили переглянути вимоги щодо підготовки військових операцій. Надзвичайно важливе значення набуває моральна підготовка війська. Так, перед наступом влітку 1917 р. агітатори Тимчасового уряду виведжали у частини на фронтах, закликаючи солдат йти в бій [8, с 356]. В роки Першої світової війни надзвичайно важливу роль стало відігравати ідеологічне та інформаційне забезпечення бойових дій. Масштаб пропагандистської війни у 1914-1918 рр. постійно розширювався, сягнувши апогею на заключному етапі. І хоча розмах ідейного впливу на ворога та власне населення не сягнув масштабів Другої світової війни, все ж основні методи психологічного впливу були апробовані саме під час Великої війни.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Почепцов Г.Г. Информационные войны. Основы военно-коммуникативных исследований / Г.Г. Почепцов - М : Рефл-бук, 2000. - 213 с.
2. Бахтурина А.Ю. Краины Российской империи: государственное управление и национальная политика в годы Первой мировой войны (1914-1917гг.)/А.Ю. Бахтурина-М.РОССПЭН, 2004. -388 с.
3. Локотш Б.Н. Записки штабсь-капитана: Документальная повесть о почти забытой войне (1914-1918 гг.): в двух книгах. Кн.1. - Луганск: областное издательство «Світлиця», 1996. - 160 с.
4. Куцька ОМ. Военна пропаганда періоду Першої світової війни / О.М. Куцька // Перша світова війна у військово-історичному вимірі (до 100-річчя події): Збірка матеріалів Міжнародного наукового форуму 26-28 червня 2014 р. - Львів: АСВ, 2014. - С188-191.
5. Лисенко О. В. Соціально-економічні й національні причини втрати боєздатності російською армією під час Першої світової війни та її наслідки для України / О.В. Лисенко. - К.: інститут історії України НАН України, 2013. - 108 с.
6. Брусилов А.А. Мои воспоминания / А.А. Брусилов. - М.: Вече, 2013.-288 с.
7. Гнаткевич Б. Українські січові стрільці 1914-1920 / Б. Гнаткевич, Л. Лепкий, І. Мірчук. - Монреаль: Видавництво Ігоря Федіва, 1955. - 210 с
8. Ростунов И. И. Русский фронт Первой мировой / И. И. Ростунов - М.: Наука, 1976.-387 с.